

Πρώτη φροφά ἄφινε τὸ σπίτι του καὶ τὰ γονικὰ του γιὰ νὰ **ξενητευτῆ**.

Στὴν δύμορφη καὶ δροσερὴ Ζαγορά, πάνω στὸ **Πήλιο**, ἦταν ἔνα καλὸ σχολεῖο ἀνότερο, ὃπου ὁ **λατέρας** τοῦ Ρήγα ἔστειλε τὸ ἀγαπημένο παλικάρι του.

Λιευθυντὴς στὸ σχολεῖο αὐτὸ ἦταν ὁ Κωσταντίνος Λογιώτατος. Κι ἄλλοι μαζί του δάσκαλοι σοφοί γιὰ τὴν ἐποχὴ τους.

Ἡ φιλομάθεια κι ἡ ἐπιμέλεια τοῦ Ρήγα ἔκαμαν εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἐντύπωση στοὺς νέους του δασκάλους τῆς Ζαγορᾶς.

Μὰ ἔκεινο, ποὺ τοὺς ἔκαμε τὴν πιὸ μεγάλη ἐντύπωση ἦταν ἡ δυσανάλογη γιὰ τὴν ἡλικία του ἔξυπνάδα τοῦ μικροῦ Ρήγα, ὁ βαθυστόχαστος διαλογισμός, ἡ θερμὴ τοῦ νέου αἰσθαντικότητα.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες οἱ δάσκαλοι του βεβαιώθηκαν ὅτι εἶχαν ἐμπρός τους ἔναν ξεχωριστὸ νέο μαθητή, μὲ ἀσυνήθιστα χαρίσματα.

Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ σκυμένος πάνω στὰ βιβλία του μελετοῦσε ὁ Ρήγας τὰ μαθήματά του.

"Οταν τελείωνε τὴν δρισμένη μελέτη στὰ μαθήματα τοῦ σχολείου του καταγινόταν στὴ μελέτῃ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν.

"Οταν κάποτε ἔπινε τὴ μελέτη του, ἔτρεχε μὲ τοὺς νέους συνομήλικους του ὃπου χαρὲς καὶ πατηγύνεια.

Μάθαινε μαζί τους και τους νέους Ἑλληνικούς χορούς και τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὰ κλέφτικα.

Θεσσαλὸς ἀρμαλογὸς

— Παιδί μου, κάτσε φρόνιμα νὰ γένης νοικοκύρης καὶ ν' αποχήσης πρόβατα, ζευγάρια κι ἀγελάδες χωριὰ μ' ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν...

Μάρα μου, ἐγὼ δὲν κάθουμαι νὰ γίνω νοικοκύρης, νὰ κάμω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν καὶ νᾶμαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν, κοπέλι στοὺς γερόντους.

Φέρε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ καὶ τὸ βαρὺ τουφέκι νὰ πεταχτῷ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατήσω λόγγους νὰ βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν, γιατάκια καπετάνων καὶ νὰ σφυρίξω κλέφτικα, νὰ σμίξω τοὺς συντερόφους, ποὺ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκιὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες.

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάνα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέται

— Γειά σας, βουνὰ μὲ τοὺς γκρεμούς, λαγκάδια μὲ τὶς [πάχνες].

— Καλῶς το τ' ἀξιο παιδὶ, τ' ἀξιο παλικάρι...

5. Σὲ Ἀγιονόρος

Εἶχε τελειώσει ἀπὸ καιὸν τὰ μαθήματά του
στὸ σχολεῖο τῆς Ζαγορᾶς ὁ Ρήγας.

Εἶχε δεῖξει τόση προκοπὴ κι εἶχε ξεπεράσει τό-
σο τοὺς ἄλλους συμμαθητές του, ὥστε οἱ δασκάλοι
τὸν μεταχειρίζονταν δχὶ πιὰ σὰ μαθητή τους, ἀλλὰ
σὰ φίλο.

Ἐκαναν συντροφιὰ καὶ συζητοῦσαν μαζί του
γιὰ δῆλα τὰ ζητήματα.

Μὰ τὶ νὰ κάμη πιὰ στὴ Ζαγορά, μιὰ ποὺ τε-
λείωσε τὰ μαθήματά του κι ἔκει.

Ἡ φιλομάθειά του καὶ ἡ ἀνήσυχη ψυχή του
τὸν ἔσπρωχναν ἄλλον. Σ' ἄλλα, ἀκόμη ἀνότερα
σχολεῖα, γιὰ νὰ πλουτίσῃ τὸ νοῦ του.

Οσο προχωροῦσε στὴν ἡλικία ὁ Ρήγας, μὲ τὴν
ἀκούραστη μελέτη πλούτιζε τὴ σκέψη του καὶ δυνά-
μωνε τὰ μεγάλα του αἰσθήματα.

Ἡ μακρόχρονη ἐπιμονὴ καὶ καλλιέργεια ἀκόνιζε
τὸ νοῦ του καὶ πλημμύριζε τὴν καρδιά του ἀπὸ
τὴν πιὸ εὐγενικὴ χαρὰ γιὰ τὴ ζωὴ, ἀπὸ τὸν πιὸ
μεγάλον ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ἀνάσταση τῆς σκλάβας
Πατρίδας.

Εἶχε ἀκούσει ὁ Ρήγας πῶς σὲ κάποια ἀπὸ τὰ
μοναστήρια στ' Ἀγιονόρος ἦταν βιβλιοθῆκες πλού-
σιες καὶ ἵερωμένοι σοφοί.

Ἀποφάσισε, λοιπόν, νὰ πάη νὰ μαθητέψῃ στ' Ἀ-
γιονόρος.

Ἐνα καλὸ πρωὶ ἀποχαιρέτησε συγκινημένος τοὺς δασκάλους του καὶ τοὺς συμμαθητές του τῆς Ζαγορᾶς καὶ ἔκινησε πεζὸς γιὰ τ' Ἀγιονόρος.

Μονὴ Βατοπεδίου.

Ήταν τότε 17 χρόνων παλικάρι. Ωραῖος, μὲ κορμοστασιὰ ἀθλητικῆ.

Γιὰ νὰ φτάσῃ ἀπὸ τὴ Ζαγορὰ στ' Ἀγιονόρος,

Αλλά δὲν εύρηκε στ' Ἀγιονόρος τὰ σχολεῖα καὶ τὴν σοφία, ποὺ εἶχε ἀκούσει. Γύρισε πολλὰ Μοναστήρια. Μὰ παντοῦ τὸν περίμενε ἡ καλογερικὴ ἀμάθεια κι ἡ τεμπελιά.

Μόνο στήν ξακουσμένη Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου ἀνακάλυψε τὸν Ἡγούμενο πάτερ-Νικόδημο, Θεσσαλὸ συντοπίτη του.

Ο Ρήγας βρῆκε τὸν Ἡγούμενο σοφὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του κι ἐνθουσιασμένον πατριώτη. Καὶ δὲν ἀργησε νὰ τὸν κάμη φῦλο καὶ καθημερινὸ σύντροφο.

Μὲ τὴ βιοήθεια τοῦ Νικόδημου ὁ Ρήγας διάβασε πολλὰ ιστορικὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλα ιστορικὰ πολύτιμα βιβλία.

Ο Ἡγούμενος Νικόδημος τὸν ἀνέβασε μιὰ μέρα στήν κορφὴ στ' Ἀγιονόρος κατάκορφα.

Απὸ κεῖ ἀπάνω ἔκαμε τὸ Ρήγα ν' ἀγναντέψῃ τὶς ἀπέραντες Ἑλληνικὲς θάλασσες καὶ τὶς Ἑλληνικὲς χῶρες, ποὺ σκλαβωμένες τὶς καταπατοῦσε ὁ Τούρκος ὁ τύραννος.

6. Καμένη Ρωμιοσύνη

Καθισμένος ἀπόξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιούλα τῆς κορφῆς, τὴν "Αγια Μεταμόρφωση, μαζὶ μὲ τὸν Ἡγούμενο τὸ Νικόδημο, ἀγνάντευ μὲ πικραμένη τὴν ψυχὴ ὁ Ρήγας τοὺς δημορφους δλόγυρα τουρκοπατημένους Ἑλληνικοὺς τόπους.

Ἐβλεπε τὶς τρεῖς γλῶσσες τῆς Χαλκιδικῆς, ποὺ προχωροῦν βαθιὰ μέσα στὴ θάλασσα.

Ξεχωριστὰ θαύματα τὴ χερσόνησο τοῦ Ἀθου, κατάφυτη παντοῦ ἀπὸ πυκνὰ ώραια δάση. Ἀνάμεσά τους ἀσπρολογοῦσαν ἀπειρα μοναστήρια, μικρὰ καὶ μεγάλα, κυκλωμένα ἀπὸ μυρτιὲς καὶ δάφνες.

Ἐπειτα ἀγνάντευε χαμηλά, ἐκεῖ κάτω, καὶ δὲν ἔχόρταινε τὰ δαντελωτὰ ἀκρογιάλια. Ἡ θάλασσα ἔπαιζε μὲ τὴν ἔηρα καὶ σχημάτιζε ἀπειρα χαριτωμένα λιμανάκια.

Ο πάτερ-Νικόδημος ὑστερα τοῦ ἔδειχνε τὰ μακρινὰ Ἑλληνικά νησιά, τὴ Χίο καὶ τὴ Σάμο καὶ τὴ Λέσβο, καὶ τἄλλα νησιά.

Μόλις, μόλις ἔεχώριζαν στὸ ἀπέραντο βαθυγάλανο διάστημα. Καὶ θάπρεπε νᾶχη πολὺ δυνατὰ μάτια κανεὶς γιὰ νὰ τὰ διακρίνῃ τόσο μακριά.

Τὰ πιὸ κοντινὰ νησιά, ἡ Θάσο κοντὰ στὴν Καβάλλα κι ἡ Σαμοθράκη κι ἡ Λῆμνο πιὸ πέρα καὶ ἡ Ἱμπρο φαίνονταν πιὸ ἔαστερα.

Ἡ μυτερὴ κορφὴ τοῦ βουνοῦ σουβλίζει τὸ γαλάξιο στερέωμα. Ὁλόκληρος ὁ Ἀθος μὲ τ' ἀσπρὰ τὰ μοναστήρια του στρογγυλοκάμηται πάνω στὶς γαλάξιες θάλασσες σὰ μιὰ πελώρια καμπάνα.

Ἀπόβαθμα στὸν δρῖζοντα, πέρα ἀπὸ τὸ διάπλατο καὶ γαλανὸ τῆς θάλασσας κάμπο, ἔεχώριζε δ Ὁλυμπος.

Βαθύτερα ἀκόμη μέσα σ' ἓνα νεφέλωμα ἡ μάζα τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν βουνοσειρῶν.

Ἐλαμπε καταξάστερος γαλανὸς ὁ οὐρανὸς ἀπά-

Συνάντη-Πασαγιάννη: Ο ΚΑΛΟΣ ΣΠΟΡΕΑΣ

νω, κι αστραφτεί η θάλασσα πλατιά, άπέραντη κάτω και θρεψτίζοντας τη γαλανή χαρά τούρανοῦ.

“Όλα γελοῦσαν μέσα στδ ὄνειρεμένο φῶς. Καὶ μόνον ή ψυχὴ τοῦ αἰσθαντικοῦ νέου ήταν βιθισμένη σὲ μιὰ μελαχολία βουβή.

‘Ο Ήγούμενος Νικόδημος εἶπε.

— “Ολοι αὐτοὶ οἱ τόποι, παιδί μου, δπου φτάνει κι δπου δὲ φτάνει τὸ μάτι σου, στερμές καὶ θάλασσες καὶ νησιὰ καὶ βουνά καὶ κάμποι, ίταν δλα μιὰ φορά, δλα Ἑλληνικά. Τώρα εἶναι καταπατημένα ἀπὸ τὸν Τοῦρκο... Δὲν ἔχουμε οὔτε μιὰ μικρὴ γωνίτσα ἐλεύτερη!...

‘Η αἰσθαντικὴ ψυχὴ τοῦ Ρήγα πόνεσε βαθιὰ κι ἀναστέναξε...

— Καημένη Ρωμιοσύνη!... εἶπε· ώς πότε θὰ προσκυνᾶς τὸν Ἀγαρηνό, τὸν αίμοβόρο τὸν Τοῦρκο!... Καὶ τὰ μάτια του γιόμισαν δάκρυα.

Τόσο πολὺ τὸν συνεπῆρε δὲ πατριωτικὸς του πόνος, δστε δταν κατέβηκε πάλι στδ μοναστήρι τοῦ Βατοπεδιοῦ, δὲ μπόρεσε νὰ μείνῃ ἀλλο.

‘Αποχαιρέτησε τὴν ἄλλη αὐγὴν τὸ συντοπίτη του τὸν καλὸ Νικόδημο, τὸν Ήγούμενο, ποὺ τὸν είχε φιλοξενήσει καὶ τὸν είχε εύκολύνει τόσον καιρὸν σὰ δάσκαλος στὶς μελέτες του, κι ἔφυγε πάλι γιὰ τὴ Θεσσαλία.

7. Μὲ λοὺς ἀρματολογοὺς

‘Εκείνη τὴν ἐποχὴν τὰ πιὸ ψηλὰ Ἑλληνικὰ βου-

νὰ στὴν "Πλειρό" καὶ στὴ Θεσσαλία, μάλιστα ὁ "Ολυμπος", ἡταν ἐλεύθερα ἀπὸ τὸν Τούρκο καὶ ἀνεξάρτητα.

Στὸν "Ολυμπο" ἀπάνω εἶχαν στήσει τὴ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθεριᾶς ὅλα τ' ἀρματολίκια κι δῃ τῇ κλεφτουριά.

"Ἐγραφαν κάτω ἀπὸ τὰ τσαρούχια τους τὴν τυραννικὴν κυριαρχία τοῦ Τούρκου στοὺς κάμπους.

Οὕτε ποὺ τόλμησε ποτὲ ὁ ἄγριος δυνάστης ν' ἀνεβάσῃ τὴ μύτη του ώς τὰ γιατάκια καὶ τὰ καραούλια τῶν κλεφτῶν πάνω στὸν "Ολυμπο".

Τὰ γενναῖα καὶ ἀνυπόταχτα παλικάρια, ποὺ ἀποτίναξαν τοῦ Τούρκου τὴ σκλαβιά, ἀνέβηκαν κι ἔστησαν τὶς φωλιές τους τὶς ἐλεύθερες πάνω στὶς ἀπάτητες κορφὲς τοῦ θείου "Ολυμπου".

Κρατοῦσαν ἐκεῖ ψηλὰ μὲ τὴν ἀνυποταξία τους καὶ τὴν παλικαριὰ τὸ φῶς τῆς ἐθνικῆς ἐλπίδας, ποὺ ἐμψύχωνε τὸν σκλάβους τοῦ κάμπου.

Oἱ ἀρμαλοζοὶ

1

**Στολίζονται δρματώνονται μὲ τὰ χρυσὰ γελέμια,
Ζώνονται τὰ λαμπρὰ σπαθιά καὶ παίρνουν τὰ ντουφέμια.
Στιδν "Ολυμπο" ξηκέρωσαν, στιδν "Ολυμπο" στὴ φάση,
Βρίσκουν ἐκεῖ τὸ κρύο νερό καὶ τὸν παχιδν τὸν Ισκιο.
Κάθονται μπαρμπερίζονται, χτενίζουν τὰ μαλλιά τους,
Καὶ στὸ γιαλί γιαλίζονται καὶ τὸ μουστάκι στριβουν,**

Κι ένας τὸν ἄλλον ἐλεγαν, κι ένας στὸν ἄλλο λένε:

**—Κεφάλια πού ἔχουμ[·] δμορφα μέ τά μακριά μαλλιά
[εους!...**

2

'Ο "Ολυμπος κι δ Κίσσαβος, τὰ δυδ βουνὰ μαλώνουν,
τὸ ποιδ νὰ φέξη τὴ βροχή, τὸ ποιδ νὰ φέξη χιόνι.
'Ο Κίσσαβος φέχνει βροχή κι δ 'Ολυμπος τὸ χιόνι.
Γυρίζει τότε δ 'Ολυμπος καλ λέγει τοῦ Κιπσάβου,
—Μή μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, μπρὸς τουρκοπατημένε,
ποὺ σὲ πατάει ή Κονιαριά κι οἱ Δαρσινοὶ οἱ ἀγάδες.
'Εγώ εἰμ[·] δ γέρο 'Ολυμπος στὸν κόσμο ξακουσμένος,
ἔχω σαρανιαδυδ κορφὲς κι ἔξηντα δυδ βρύσοντες,
κάθες κορφὴ καλ φλάμπουρο, κάθε κλαδὶ καλ κλέφτης,
Κι διαν τὸ παίρνει η ἀνοιξη κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
γιορτίζουν τὰ βουνὰ κλεψιὰ καλ τὰ λαγκάδια σκλάβους.

**Ἐγώ καὶ τὸ χρυσὸν ἀητό, τὸ χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ὥλιο λέει.
— “Ἄλιε μ' δὲν κροῦς τ' ἀποταχί, μδν' κροῦς τὸ μεσημέρι,
Νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ...”**

Στὶς ἀπάτητες κορφὲς τοῦ ξακουσμένου βουνοῦ, δπου ἄλλοτε εἶχαν τὶς κατοικίες τους οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τώρα εἶχαν στημένα τὰ λημέρια τους οἱ ἀρματολοὶ καὶ οἱ κλέφτες.

Νέοι θεοὶ καὶ νέοι πρόδρομοι τῆς ἐλευθεριᾶς.

Τὰ νέα παλικάρια γυμνάζονταν στὸ πήδημα, στὸ πάλεμα, στὸ λιθάρι, στὴ σκοποβολὴ καὶ στὸ σπαθὶ. Συνέχιζαν τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ παράδοση.

Ἐπειτα πιάνονταν στὸ χορό. “Ολοι μαζὶ τραγουδοῦσαν τὰ ἀθάνατα τὰ κλέφτικα τραγούδια, ποὺ διηγόνταν τὰ παθήματα τῆς φυλῆς ἀπὸ τὸν τύραννο, ἢ τὰ ἀντραγαθήματα τῶν ἀρμαμολῶν, ἐναντίον τῶν Τούρκων.

Σὲ τέτια κολυμπήθρα πατριωτισμοῦ λαχτάρησε νὰ λούσῃ τὴν πικραμένη τὴν ψυχή του ὁ Ρήγας, δταν ἔφυγε ἀπογοητεμένος ἀπὸ τ' Ἀγιονόρος.

Πέρασε πάλι λεζός ἀπὸ τὴ Χαλκιδικὴ στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κατερίνα καὶ στὸ Λευτεροχώρι.

Ἐκεῖ πῆρε ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ὁδηγίες καὶ ἀνέβηκε στὸν Ὁλυμπό, στὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.